

Тема 6 Нематеріальні ресурси і активи підприємства

Тема

1. Поняття і види нематеріальних ресурсів
2. Види об'єктів промислової і інтелектуальної власності.
3. Об'єкти, що охороняються авторським правом. Нетрадиційні нематеріальні ресурси підприємства.
4. Нематеріальні активи, їх склад.
5. Форми правового захисту об'єктів інтелектуальної власності.

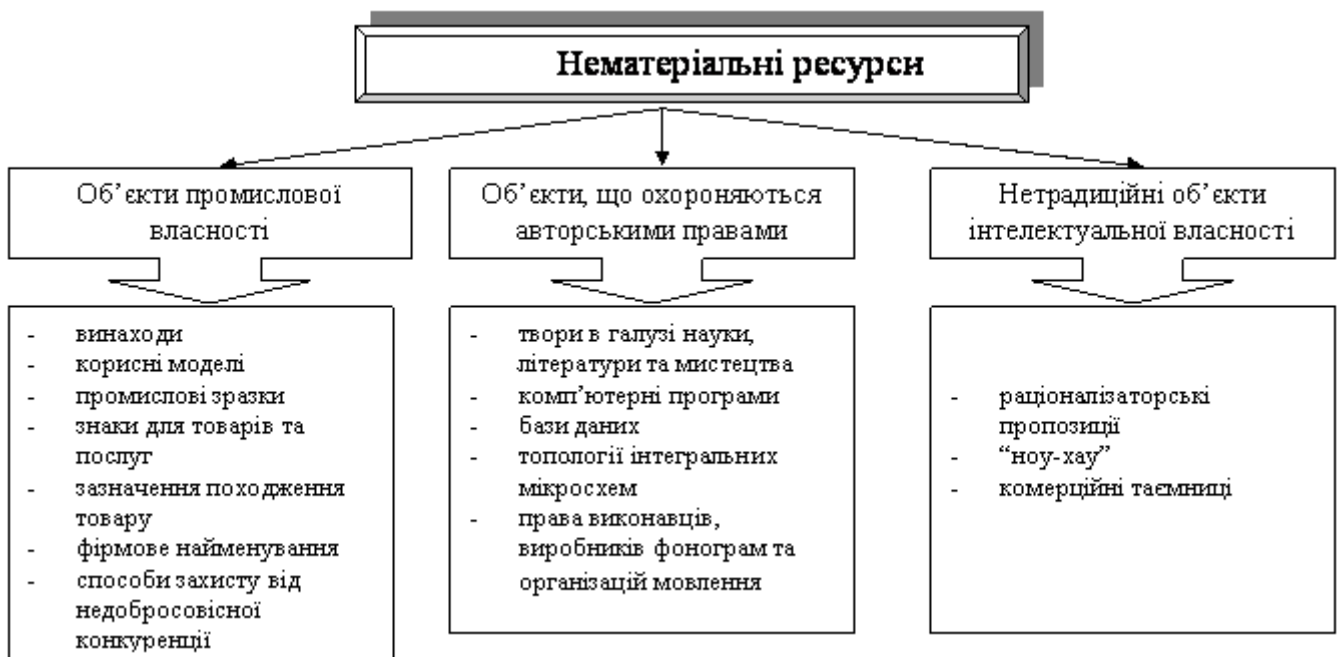
1. Поняття і види нематеріальних ресурсів

Нематеріальні ресурси – це складова частина потенціалу підприємства, здатна забезпечувати економічну користь протягом відносно тривалого періоду. Відмінними рисами цих ресурсів є недостатня матеріальна основа одержання доходів та невизначеність розмірів майбутнього прибутку від їхнього використання.

Поняття “нематеріальні ресурси” використовується для характеристики сукупності об'єктів інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність – це юридична категорія, яка застосовується для визначення результатів творчої праці людини.

2. Види об'єктів промислової інтелектуальної власності.

. Об'єкти промислової власності:

Винахід – це результат творчої діяльності людини в будь-якій галузі технології. Об'єктами винаходу можуть бути продукт і спосіб.

Корисна модель – це результат творчої діяльності людини, об'єктом якої може бути конструктивне вирішення пристрою або його складових частин.

Промисловий зразок – результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання. Об'єктом такої діяльності може бути форма, малюнок, кольори або їхнє поєднання, що визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб.

Знаки для товарів та послуг (товарні знаки) – оригінальні позначення, за допомогою яких товари та послуги одних осіб відрізняють від однорідних товарів і послуг інших осіб.

Зазначення походження товару – це словесне чи графічне позначення місця походження товару.

Фірмове найменування – це стале позначення підприємства або окремої особи, від імені якої здійснюється виробнича чи інша діяльність.

Недобросовісна конкуренція – будь-які дії в конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності

3. Об'єкти, що охороняються авторським правом. Нетрадиційні нематеріальні ресурси підприємства.

Об'єкти, що охороняються авторським правом та суміжними правами:

Твори в галузі науки, літератури, мистецтва – у будь якій формі (письмовій, усній, образотворчій (ілюстрації, картини), об'ємно-просторовій (скульптури, моделі), в інших).

Комп'ютерна програма – об'єктивна форма подання сукупності даних та команд, призначених для забезпечення функціонування електронних обчислювальних машин.

База даних – сукупність даних, матеріалів або творів, систематизованих у формі, яку читає машина.

Топологія інтегральних мікросхем – зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розташування сукупності елементів інтегральної мікросхеми та зв'язків між ними.

Нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності:

Рационалізаторська пропозиція – це технічне вирішення, яке є новим і корисним для підприємства, до якого воно подано.

Ноу-хау – не захищені охоронними документами та не оприлюднені знання чи досвід технічного, виробничого, управлінського, комерційного, фінансового чи іншого характеру, що можуть бути використані в наукових дослідженнях та розробках.

Комерційна таємниця – це відомості, безпосередньо пов'язані з діяльністю підприємства, які не є державними таємницями і розголошення яких може завдати шкоди інтересам підприємства.

Гудвіл (ділова репутація) — це комплекс заходів, спрямованих на збільшення прибутку підприємств без відповідного збільшення активних операцій, включаючи використання кращих управлінських здібностей, домінуючу позицію на ринку продукції (робіт, послуг), нові технології. Під час приватизації експертному оцінюванню підлягає лише позитивна ділова репутація.

4. Нематеріальні активи, їх склад.

Класифікація нематеріальних активів наведена на рис. 13.2. Нематеріальні активи — це об'єкти права інтелектуальної власності, інші об'єкти права власності та користування. Нематеріальні активи поділяються на такі види.

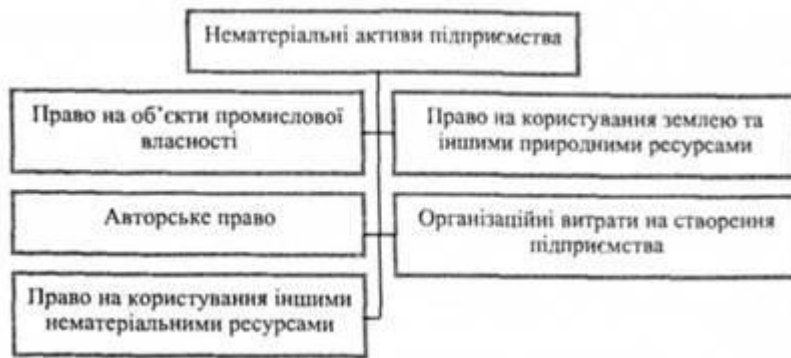

Рис. 13.2. Класифікація нематеріальних активів підприємства

1. Об'єкти права інтелектуальної власності. До них належать:

1.1. Право власності на винахід. Право власності на винахід засвідчується патентом. Об'єктом винаходу може бути: продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини); спосіб.

1.2. Право власності на корисну модель. Право власності на корисну модель засвідчується патентом. Об'єктом корисної моделі може бути конструктивне виконання пристрою.

1.3. Право власності на промисловий зразок. Право власності на промисловий зразок засвідчується патентом. Об'єктом промислового зразка^ може бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб.

1.4. Право власності на знаки для товарів і послуг. Право власності на знаки для товарів і послуг засвідчується свідоцтвом. Об'єктом права власності на знак можуть бути словесні, зображувальні, об'ємні та інші позначення або їх комбінації, виконані у будь-якому кольорі чи поєднанні кольорів,

1.5. Право власності на сорт рослин. Право власності на сорт засвідчується патентом. Патент на сорт засвідчує авторство на сорт і виключне право на його використання. Перелік родів і видів рослин, на сорти яких видаються патенти, визначається Кабінетом Міністрів України.

1.6. Право власності на фірмове найменування. Юридична особа має своє найменування. Право і обов'язки господарських організацій, пов'язані з користуванням фірмовим найменуванням, виробничими марками і товарними знаками, що визначаються діючим законодавством.

1.7. Право власності на програми для ЕОМ. Право на публікування, відтворення, розповсюдження та інші дії по введенню в господарський обіг сукупності даних та команд, що призначені для функціонування ЕОМ та інших комп'ютерних пристроїв з метою отримання певного результату.

1.8. Право власності на базу даних. Право на публікування, відтворення, розповсюдження та інші дії по введенню в господарський обіг сукупності даних (статей, розрахунків, тощо), які систематизовані для пошуку і оброблення за допомогою ЕОМ.

1.9. Право власності на науково-технічну інформацію. Об'єктом науково-технічної інформації можуть бути: результати науково-технічних, виробничих робіт та іншої науково-технічної діяльності, що зафіксовані у формі, яка забезпечує їх відтворення, використання та поширення.

2. Об'єкти права користування ресурсами природного середовища. До них належать:

2.1. Право користування земельною ділянкою. Право покупця на подальше господарське або інше використання земельної ділянки. До цього права належить також право оренди земельної ділянки.

2.2. Право користування надрами, в тому числі на розробку корисних копалин.

2.3. Право на користування геологічною та іншою інформацією про природне середовище. Право на використання геологічної, геоморфологічної та іншої інформації про стан та можливості

господарського використання елементів природного середовища, природного середовища в цілому, яка міститься в звітах, картах та інших матеріалах.

2.4. Право на користування іншими ресурсами природного середовища. Право на використання водних, біологічних та інших ресурсів, яке будь-яким чином впливає на рівень екологічної безпеки життєдіяльності підприємства, населеного пункту, регіону тощо.

3. Об'єкти права користування економічними, організаційними та іншими вигодами. До них належать:

3.1. Економічні вигоди від користування монопольним положенням ринку. Факт монопольного панування на ринку виробництва товарів та здійснення послуг. Визначається на підставі інформації, наданої Антимонопольним комітетом України.

3.2. Права на використання економічних та інших привілеїв. Право на користування податковими, господарськими та іншими привілеями та користування майном. Визначаються на підставі документів, що засвідчують ці права. Право користування податковими привілеями визначається на підставі інформації, наданої податковою інспекцією.

4. Гудвіл (ділова репутація)

5. Форми правового захисту об'єктів інтелектуальної власності.

В Україні є дві форми захисту прав інтелектуальної власності: юрисдикційна та неюрисдикційна (рис. 8.1). Неюрисдикційна форма передбачає захист права інтелектуальної власності своїми силами, без звернення по допомогу до державних або інших компетентних органів, тобто самозахист. Наприклад, це може бути відмова здійснити певні дії, передбачені укладеним договором про передачу (уступку) майнових прав інтелектуальної власності або ліцензійним договором, відмова від виконання недійсного договору тощо. Обрані засоби самозахисту мають бути не забороненими законодавством та не повинні суперечити моральним засадам суспільства [117].

Юридичні форми захисту застосовують два порядки захисту: загальний (судовий) та спеціальний (адміністративний). Загальний порядок захисту здійснюється в судах.

Спеціальний порядок захисту прав здійснюється в органах державного управління, в органах Антимонопольного комітету України та Державної митної служби України.

Права власності на винаходи, корисні моделі та промислові зразки засвідчуються патентами.

Патент—це охоронний документ, що видається державним органом (патентним відомством) і підтверджує право його власника на відповідний об'єкт промислової власності. Він забезпечує його власнику виключні можливості, такі як:

1. Виключне право використовувати винахід – (корисну модель, промисловий зразок) на власний розсуд.
2. Право забороняти третім особам використовувати винахід (корисну модель, промисловий зразок) без дозволу власника
3. Можливість передавати на основі договору право власності на відповідний об'єкт будь-якій особі, яка стає правонаступником патенту.
4. Право видати ліцензію (дозвіл) будь-якій особі на використання винаходу (корисної моделі, промислового зразка) на основі ліцензійного договору.
5. Право подати у патентне відомство для офіційної публікації заяви про надання будь-якій особі дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі, промислового зразка).

Правова охорона знаків для товарів і послуг, позначення походження товару та фірмового найменування здійснюється на підставі їхньої державної реєстрації. На кожний зареєстрований такий об'єкт промислової власності видається свідоцтво, що засвідчує пріоритет його власника

Поняття авторського права Процедура виникнення та здійснення

авторського права не потребує виконання будь – яких формальностей. Особа, яка має авторське право:

- для повідомлення про свої права на твори в галузі науки, літератури та мистецтва, комп'ютерні програми і бази даних може використовувати знак охорони авторського права, який проставляється на кожному примірнику твору і складається з латинської літери © у колі, імені особи, яка має авторське право, та року першої публікації твору.

Охорона суміжних прав відбувається в такий спосіб: продуценти фонограм і виконавці для повідомлення про свої права можуть на всіх примірниках фонограм чи на їхніх упаковках використовувати знак охорони суміжних прав, який складається з латинської літери ® у колі, імені особи, яка має суміжні права, та року першої публікації фонограми.

Раціоналізаторські пропозиції, «ноу-хау» та гудвіл, що є власністю підприємства, не мають спеціальних позначок про правовий захист. Проте за розголошення інформації про «ноу-хау» і комерційних таємниць передбачено сувору (аж до кримінальної) відповідальність.

Право власності на нематеріальні ресурси здебільшого реалізує сам власник.

Однак останній може передати таке право будь-якій заінтересованій особі, укладаючи з нею ліцензійну угоду.

Ліцензійна угода — договір, згідно з яким власник винаходу, корисної моделі, промислового зразка тощо (ліцензіар) передає іншій стороні (ліцензіату) ліцензію на використання в певних межах своїх прав на патенти, «ноу-хау» та інше.